

„Soča“ izhaja vsak četrtek in valj s pošto prejmana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto f. 4.50
Pol leta „ 2.30
Četrt leta „ 1.20
„Kmetovalec“ za naročnike Soče Vse l. f. 2.—Pol leta f. 1. Za nenaročnike: Vse leto f. 3.— Pol leta f. 1.60

Pri oznanilih in ravno tako pri „polslanical“ se plačnja za navadno tristopnvrsto:

8 kr., če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 krat
6 „ „ „ 3 krat
Za večje črke po prostoru.

SOČA

Posamezne številke se dobivajo po 10 soldov v Gorici pri Paternollju; v Trstu v tobakarnicah „Via del Belvedere 179 in „Via della caserma 60“

Naročnina in dopisi naj se blagovoljno pošiljajo pod naslovom: Viktor Dolenc v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremožnim se naročnina zniža, ako se oglase pri uredništvu.

Glasiloslovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic.

Federalizem.

V.

(nadaljevanje.)

Na mesta so se smeli vladarji naj bolj zanašati, ali vojvodi knezi so se večkrat spuntali preziraje cesarja in državni zbor, vsled tega vedno dovolj notranjih vojn, eksekucij in zmešnjav. Na mesto poprejšne vojske svobodnih mož stopili so v srednjem veku vitezi in vojaki, katere so pošiljali škofi, opati, vojvodi, grofi in mesta na svoje stroške. Zraven so bili brambovi in v nekaterih krajih ostanki stare svobodne vojske. To je bila velika zmes, zato so od 12. stoletja naprej cesarji in državni stanovi v službo proti plačilu jemali viteze, oprode in ljudstva vsake vrste, kateri so služili vsakemu, kedor je bolj plačal. Opomniti pa je, da so radi prekasno prišli na odločeni kraj, in sploh so velikaši le po svoji volji izpolnavali, kar so v državnem zboru sklenili. Iz vsega tega se vidi, da so ti hudi časi krepke centralne moči silno potrebovali in zares so bili časi boljši slavnejši, kedar krepke, plemenite močje cesarje zberejo. Taki so bili n. p. Heinrich I. leta 918 Heinrich III. 1040, Fridrih I. Barbarossa 1152. Fridrih II. 1212. Soper tega in soper vse Hohenstaufe so papeži jako divjali. Ti in enaki cesarji so celó sijajno vladali, kedar so pa šebki značaji na prestol prišli, vse je šlo rakovo pot.

Notranji puniti, krvavi boji med cesarji in papeži v Italiji, tudi na Nemškem, sploh obena nevarnost, vsled katere so nastale skrivne sodnije, ker niso javne skoro nič zamogle in razne druge okolnosti delale so na to, da nij hotel po Konradu IV. nobeden domačih gospodov prevzeti oslabele krone. Seveda raje so doma aživali polno neodvisnost, in rajše so za moči svojih dežel skrbeli. Od leta 1254 do 1273 je trajala ta žalostna doba. Vendar so omenjenega leta volilni knezi izvolili cesarja Rudolfa Habsburskega, ker je bil pravičen in moder, in je hotel varovati miru in prava v carstvu. On je z močno roko viteze vkrotil, veljake brzdal, red vpeljal, sodnijstvo in centralno oblast zopet ojačil, in tako obvarval, da se nij Nemčija razdrobila v razne države, kakor se je Italija. Slovanom v škodo je zmagal českega kralja Otokarja 1278, in z dovolitvijo volilnih knezov je dal svojima sinoma Albrehtu in Rudolfu Otokarju odvzete dežele Avstrijo, Štirsko, Kranjsko in Vendsko. Tako je svojo domačo moč vkoreninil in temelj

postavil novim državnim razmeram. Ali državna ustava se nij bistveno preuredila, in slej ko prej so mir, red in slava odvisne bile od kreposti vladarjeve. Kedar so bili ti šebki ali nesrečni, yrnili so se poprejšni notranji boji, in zbudilo se je hrepenenje po samostalnosti v raznih vojvodinah, zlasti nij bilo miru med mogočnimi hišami Bavaria, Luksenburg in Avstrija. Mora se pa priznavati, da so ti deli Nemčije več samostalnosti ko so dobivali, vedno bolje se razvijali, bogateli in napredovali celó v znanstvih. Dokaz so nam vseučilišča in posebna svobodna mesta.

To je trpelo do 30 letne vojne, ki se je po reormaciji vnela zaradi vere, v katero so se pa velikaši mešali bolj zaradi posvetnih dobičkov nego zastran vere, in to od ene kakor od druge strani. Po sklenjenem miru 1648 (Osnabrück in Münster) se je pa dosti preuredilo ne samo v cerkvenem, ampak tudi v ustavnem obziru, Nemčija se je bližala bolj zavezni neodvisnih držav.

Cesarje so slej ko prej volili volilni knezi, ali zmiram iz Habsburske dinastije. Ta dinastija je pa vsled ženitev in pogodb zedinila toliko dežel pod svojim varstvom, da so vladarji zadosti posla doma imeli, in niso dosti gledali na nemško državo, zlasti ker so morali vvidjati bližni pogin te skupnosti. Prava njih lastna domača mogočnost je še dajala kaj nekaj sijajnosti kroni nemški

V tej dobi nij imel cesar kot tak cesarskih vojakov, ampak državni stanovi so pošiljali kontingente, vsak njemu odmerjeno število, in sami so jih morali vzdrževati.

Prvotni dohodki so se jako znižali, vse se je bilo oddalo in zapravilo; zato so državne davke po potrebi povečavali; in vsaka dežela je plačevala svoj del.

Dvorni uradi poprej tako važni, bili so zdaj le prazni naslovi, toliko več so pa veljali vazali, katerih odvisnost od cesarja je bila bolj formalna.

V spisu o tem imenitnem miru so se tudi potrdile in povečšale pravice državnega zbora in državnih stanov, kateri so se razdelili v kolegije ali razrede. V prve so stavili volilne kneze, 3 nadškofe in 4 posvetne kneze; v drugi 3i viših dohovnikov, 23 opatov, 11 opatic, 103 grofov; v tretjem je bilo 51 poslancev mest. Poprej so cesarji in udje prvih dveh stanov večinoma osebno hodili v zbere, ker je pa zbor v Regensburgu leta 1663 predolgo trajal, dali so se vsi zastopati po poslancih, katerim so instrukcije dajali.

Dalje se je v vestfalskem pomirju potrdila in bolj vredila državna sodnija, ki jo je, osnoval Maks I. na zboru v Worms-u leta 1495, in sklenilo se je, da ne volja v cerkvenih zadevah večina glasov, ampak prijateljska porazumitev. Celoti prav nevarni sklep je pa podelil državnim stanovom, da so smeli med seboj in tudi z zunanjimi državami sklepati pogodbe, vendar pa da niso škodvale cesarju in državi. Nemško carstvo je tačas zgubilo Švajco, Elsas, Metz, Toul, Verdun i. t. d. 1,900 □ milj.

Konečno pogledajmo bliže te državne stanove. Njih moč v lastnih deželah se je vsled starodavne navade vsled od stoletja do stoletja vedno bolj vredjene administracije in domačega vojaštva, vsled puntov ali pa cesarjevih daritev in predpravie tako ojačila, da so smeli v gori omenjenem pomirju tirjati in da so tudi pridobili pravico sami z zunanjimi državami vojno in mir sklepati in svoje poslance pošiljati drugim državam. Prvi pogoj vsemu temu je pa bila dednost kneževin, mejnih grofij, falgrofi in drugih feud.

Opravila svojih dežel so ti gospodje ali sami opravljali s pomočjo posebnih svetovalecev, in tako so po malem nastali razni dvorni uradi za vsak administrativni oddelek; ali s pomočjo deželnih tudi viteških zborov, v katere so hodili prelati, grofi in vitezi, poznej poslanci mest. Vzrok in povod tem zborom so bile denarne zadeve, kajti ti gospodje niso nič dajali, da niso davkov poprej dovolili, in dajali so večkrat le proti temu, da so jim deželni gospodje podelili zdaj to ali ono pravico, celó predpravico. V zavarovanje teh pravic so se deželni stanovi pogodili n. p. v Pomorju leta 1354 v Bavariji 1392, Solnemgradu 1403, Saksoniji, Frankiji 1438, Šleziji 1458 i. t. d. V obče so bili le 3 deželni stanovi, samo v Tirolu in Württemberg-u so pošiljali tudi kmetje poslance v deželne zbere. Deželni dohodki so prihajali iz deželnih posestev, colnin, davkov itd.

Vojaštva smo večkrat omenili, saj so državne vojske se zbirale po vojacih posameznih vojvodin, grofij i. t. d. V prvih časih svobodnem vojaštvu, potom feudalna zistema, potem plačane trune, in po vestfalskem pomirju v obče stalni polki, takih je prvi Maks I. v svojih deželah osnoval.

Pri deželnih dvorih so gospodje sijajno živeli, nekateri še preveč. Dvorne službe so opravljali s prvoga ministerialii potem uradniki iz viteštva, na zadnje juristi kot dvorni svetovalci.

Premišljeva je vse to, vidimo, da je ojačevanje

LISTEK.

Denar. Njegova raba in zloraba.

(Foleg S. Smiles-a.)

V družini in državi je gospodarstvo najbolji studenec bogastva.

Cicero.

Po tem, kako človek rabi denar, kakó ga pridobiva, šteti (špara) in troši, sodi se najviše njegova modrost in njegovo obnašanje. Če prav nejma se smatrati denar za poglavitni človeški cilj, nij on vendar nemarna ali taka reč, ktera bi se filozofički zaničevati smela, kajti v njem je socialno (društveno) dobrostanje. Zarés nekatere najboljše človeške čednosti so tesno združene s pametno rabo denarja. Te so: žlahnodašnost, poštenost, pravičnost, previdnost. Tem stojé nasproti: skopost, prevvara (goljufnost), krivičnost, sebičnost, zapravljenost in neprevidnost, ktere se onega oklenó, ki slabo denar rabi. „Tako da,“ pravi prav pametno učeni Enrik Taylor, „po tem, kako namreč človek premoženje pridobiva, kako on z njim gospodari, kako denar troši, kako ga daja in jemlje v zajem (na posojilo) in kako z njim v poslednjej volji sporoča, zamora se soditi njegova popolnost.“

Premožnost je društveni pogoj, za katerim mora vsaki človek težiti se vsemi svojimi silami. Ona zagotavlja fizično blagostanje, ki je potrebno za razvitek

njegovih duševnih in telesnih moči; ona mu pomaga rešiti družčino, brez katere je človek, kakor apostelj pravi, slabši od nevernika. Ne sme se tudi pozabiti, da spoštovanje, ktero imajo naši bližnji do nas, zavisi večinoma od tega, kako se mi poslužimo srečnih priičk, ki se nam ponujajo pri našem častnem napredovanju. Trud, ki je potreben, da človek zmagava vse težkoče in da napreduje, je sam na sebi velik nauk, ker sili človeka, da sam sebe spoštuje, spravi na dan njegove sposobnosti, ter ga napravi potrpežljivega in stancovitnega. Človek, kakor previden gospodar, mora vedno premišljevat, kajti on ne živi samo za sedajnost, temuč razpolaga s previdno mislijo že za prihodnost. On mora biti tudi trezen in mora znati sam sebe zatajevati, kajti te lastnosti zamorete najviše učvrstiti njegov značaj. Pravo resnico trdi Ivan Sterling, ki pravi, da izreja, ki uči zatajevati samega sebe, je boljja od vsake druge, ki kaj tacega ne podučava.

Zatajevanje samega sebe nahaja se najmenje pri delalcih. I vendar bi morali ravno ti nekaj boljše gospodariti z danarjem, kateri zaslužijo; saj lehkomišljenost, s ktero navadno vse svoje dobičke zapravljajo, jih večkrat spravi v trde stiske ter jih podvrže onim, ki znajo štediti. Zadosti je ljudi na svetu, ki imajo dovoljnih pripomočkov, da bi si priborili nekako neodvisnost in vendar pridejo v take stiske, da jim voda v grlo sili.

Vsaka vrsta ljudi, ki živio, kakor se pravi, od dneva do dneva, bodo v človeškem društvu vselej nižja vrsta. Ona ostane vsled tega brez moči, blódeča v človeškem

društvu, igra čaša in let, ker taki ljudje nijmajo spoštovanja do samega sebe, ne morejo si pridobiti spoštovanja drugih, in kedar kaka nesreča nastopi, padejo v strašno stanje. Sila koleša lomi, in ker niso bili previdni in ker niso znali štediti, podvrženi so oblasti vsačega; in ako hranijo še v prsih srce, morajo se strahom in grozo premišljevat prihodnjo osodo svojih žen in svojih otrok. „Svet je bil, — tako je nekđaj rekel Cobden, huddersfiedskim delalcem, „vselej razdeljen v dve vrsti: v one, ki so štedili in v one, ki so zapravljali. Le s tem, kar so si ljudje prištedili, so si sozidali vse hiše na svetu, vse tovarne, vse moste, so si stesali vse ladje in so si dogotovili vsa druga dela. Zapravljivci so bili vselej sužnji pridnih ljudi. Postava je nature in božje previdnosti, da je tako; in jaz bi bil slepar, ako bi ljudem obetal, da bodo svoj stan si poboljšali, ako ostanejo neprevidni in zanikerni.“

Ne menj pameten od sveta Cobdenovega je svet, ktererega je dal Bright leta 1847 v delalskej skupščini v Rochdalu: „Ako se hoče človek v svojem dobrem položaji obdržati, ali ako si hoče človek svoj položaji priboljšati, mora biti delaven, zmeren in pošten. Ne nahaja se nobena steza, po kateri bi zamogli dospeti ljudje na enkrat iz slabega v dober položaji.“

Zares ne vemo zakaj ne bi mogel biti položaji delalca čistiljiv in dober. Cela skupščina delalcev zamore biti tako zmerna, krapostna, učena, premožna, kakoršni so postali neredkoma pojedini njeni udi. Kar nekteri postanejo in dosežejo, zamorejo berz posebnih težav vsi postati in doseči. Uporabite iste pripomočke in

udov mnogo koristilo razvoju pazamesnih dežel in splošni omiki, da je bilo podlaga bodočnji svobodi.

Ker je pa ta partikularizem, prestopil meje pametnega in zdravega federalizma, morala je prej ali pozlej pasti centralna moč. In zares pala je, ko je 16. junija 1806 v Parizu podpisalo pismo nove renske zaveze. V tem pismu so se oni ločili od nemškega carstva, proglasili se popolnoma neodvisne vladarje, prevzeli nove naslove, imenovaje cesarja Napoleona I. protektorja nove te zaveze. Zadnji rimsko-nemški cesar Franc II. pa se odpove te krone in vlade 6. avgusta 1806 v primernem pismu, ob enem si priloži naslov avstrijskega cesarja, kot Franc I. in zedinil vse svoje, kakor je sam izrekel, neodvisne kraljestva in dežele v avstrijsko cesstvo ohranivši jim vse njih pravice. (Vse to po Frd. Walterju in drugih.)

(Dalje prih.)

Cesar Ferdinand.

Cesaraka hiša in vsi avstrijski narodi plakajo na gomili Cesarja Ferdinanda I. dobrotljivega, kateri je 29. junija v Pragi v Gospodu zaspal. — Bil je prvorojeni sin cesarja Franca I, rodil se je na Dunaji 19. aprila 1793. Uže kot princ pokazal se je pri mnogih prilikah pravega ljudoljuba, kajti kder je bila kaka velika nesreča, bil je on prvi na mestu in dajal je nesrečnežem velike pomoči. — S posebnim veseljem učil se je narodnega gospodarstva pa naravoslovja. — Uže mej življenjem njegovega očeta, to je leta 1830 bil je kronan za ogrskega kralja, kmalo po tem ga je hotel vsrtniti nek stotnik, kateremu je odrekel neko prošnjo; a temu napatdu je srčno vbežal. — 2. marejca 1835 umre cesar Franc I. in Ferdinand mu sledi na tronu; še tisto leto se je pustil kronati v Pragi in prisegel slovesno, da bode zmerom zvesto varoval pravice češkega kraljestva in jih nikoli ne prelomil. (Ta prisega je jako zanimiva in je dokaz, da Čehi po pravici tirjajo enake pravice in enako državno stanje, kakor Ogrji). Kot kralj Česke in Ogrske imel je naslov Ferdinand V. in to v potrdbo samostalnosti obeh kraljestev. —

Po pravici torej pišejo česki listi, da je umrl zadnji kronani česki kralj in povdarjajo, da je zdaj stopilo na površje prašanje kronanja našega cesarja z češkega kralja. Pod Cesarjem Ferdinandom so se začele zidati prve železnice; on je močno, pospeševal materialni napredek in pod njegovo vlado začela se je razvijati domača obrtnost. Začel je tudi nekatere reforme, tako na prelomu je znižal vojaško dolžnost od 20 na 12 let in vojaki so se posebnim radovali, ko je odpravil okorno obleko in „komaše“. — Tačas se je od njega pričakovalo vsakovrstnih reform in sploh se je govorilo, da bi on dovolil, ali da Metternich, kot strašan konservativec, je vsemu nasproten. 6. septembra 1838 je bil kronan v Milanu, pri kateri priliki je dal amnestijo za vse politične hudodelstva. Občno mnenje pa je ta čas še več tirjalo in ker se je mogočeni Metternich zoperstavljal vsaki svobodni napravi, je bila občna nejevolja proti njemu in vnela se je revolucija, ki je leta 1848 začela na Francoskem in kmalo po tem na Italijanskem in po celi Avstriji. — Ker se je cesar bal anarhije na Dunaji, se je preselil iz Dunaja v Innsbruck, češ da na Dunaji ni siguran. — Kesneje je na prošnjo državnega zbora sopet vrnil se na Dunaj, kder so ga 12. avgusta slovesno sprejeli. — A kmalo je začelo sopet vreti na Dunaji;

imeli bode iste uspehe. Da se nahaja v vsacem človeškem društvu vrsta ljudi, katera se mora živeti se vsakdanjim delom, je pametno in pravično uredjenje božje; da pa ta vrsta ljudi nima biti zmerna, zadovoljna, učena in srečna, nij božja naredba, ampak je le posledica slabosti, nezmernosti in spačenosti človeka samega.

Kedar človek na prihodnost pomisli, uvidi hipoma, da se mora pripraviti na pomanjkanje dela, bolezen in smrt.

Pomanjkanju dela in boleznim zamore se še izognoti, smrti pa nikakor ne. Moder in pameten človek mora vendar živeti tako, da ako nastopi en ali drugi omenjenih treh mogočih primerljivev, bode teža trpljenja manjša, nego je mogoče, in sicer ne samo za-nj, ampak tudi za vsacega, ki od njega pričakuje svoj obstanek. Za človeka sameca taka dolžnost nij sicer tako ostra, kakor za oženjenega, če prav tudi človek samec ne sme zametati, kajti on mora si nekaj prištediti za bolezen, za čase neredov, za starost. Oh! kako žalostno je videti človeka, ki je dosti delal in dovolj zaslužil, kateri pa, ker je svoje zasluzke potrošil, pada v starih dnevih na ramena svojih sorodnikov, ali pa išče, ako neče živ v grob iti, pomoči pri onih, ki so štedili. Ako je pa močki oženjen, in ako je prevzel odgovornosti družinskega očeta, on nij samo moralno prisiljen, storiti vse mogoče, da pomaga ženi svejej in otrokom svojim, temuč mora tudi storiti vse mogoče, da jih njegova smrt, ako bi nenadoma prišla, ne pusti v potrebah in stiskah. Te dolžnosti ne more on v nemar puščati, ako neče vrči svojih v strašno revščino in ako neče postati zaničljivim človekom pred celim svetom.

(Dalje prihodnj.)

ministerstvo se je sprlo mej seboj in z drž. zborom; hud boj se sopet vname na Dunaji; vojnega ministra Latourja so Dunajčani obesili na laterno; strašno mesarjenje je bilo na Dunaji in zmešnjava največa po celej Avstriji, vsled česar je cesar drugikrat zapustil Dunaj in se podal z močnim vojaškim spremstvom v trdnjavo Olomuc.

Na potu so ga kmetje entuzijastično pozdravljali, ker je malo dnij poprej odpravil tlako. — Ker je dobrotljivega cesarja srce bolelo zaradi punta in prelivanja krvi, nij hotel nadalje nositi bremena vladarskega; odpovedal se je dne 2. decembra 1848 v priid njegovega vnuka Franca Jožefa I., najstarejšega sina njegovega brata nadvojvode Franca Karla in se podal v kraljevski grad Hradčin v Pragi, kder je živel od leta 1849 dozdej in nij nikoli več zapustil Češkega. Dehl je milosti in dobrote na vse strani skoz 27 let in česki narod po pravici najbolj žaljuje po cesarju. — Njemu na strani bila je do zadnjega trenutka njegova soproga Maria Anna, velika teta sedajnega italijanskega kralja. Iz tega zakona nij bilo otrok. — Naj še dostavimo, da je bil ranjki cesar uže od mladosti sem zmerom bolehen. — Njega ne bo zgodovina zaznamovala kot vojaka, ampak kot miroželjnega, dobrotljivega očeta svojih podložnikov; njega spomin pa bode še dolgo časa živel v srcih vsih dobrih Avstrijanov. — (Več v dopisu iz Dunaja.)

Ljudska šola.

Vsak narod, kateri se zaveda svojih pravie, ter hoče še živeti in napredovati, je z ozirom na svojo bodočnost že davno zahteval narodne šole. Po razglášanju §. 19 državno osnovnih postav pa vedno zahtevajo avstrijske nenemške narodnosti, naj se natanjko izvrševa postava, katera zagotavlja vsaki narodnosti narodni jezik v uradih, šolah in sploh v javnem življenju.

Kakor vsaka druga postava, mora se tudi ta izvrševati, in ker je državno osnovna postava tedaj državi mogočen steber, ter je celoti in posamnim delom države pravična, pa napredu kaj ugodna, natanjko naj se izvrši v vsakem obziru.

Kar se šole tiče, za čeva to načelo, da je ljudska šola, da so srednje in visoke šole (vseučilišča) narodne, to je, da je v vseh teh šolah podučni jezik, jezik dotičnega naroda. To načelo je zapodilo latinščino kot podučni jezik v viših šolah iz vse Evrope, in je materinščino zmagavno vpeljalo v nemške dežele, v Francijo, Italijo i t. d. Zmagali so v tem obziru tudi Poljaki v Galiciji, Hrvatje, Dalmatinci in pred vsemi Madjari, kateri pa po vladateljnosti nedosledni in krivični, so krotkem Slovakom vzeli narodne šole, katere je ta narod z lastnimi močmi si sam napravil in zatirajo druge, kolikor morejo. Čehi se hrabro bojujejo tudi za take šole in napravili so si nekaj srednjih šol na lastne stroške. Mi vbogi Slovenci tega ne moremo delati, storili smo pa, kar je bilo mogoče na taborih, po peticijah in sklepah v deželnih zborih, na Goriškem z Italijani vred. Tirjali smo, naj se nam da kar omenjeni § 19 nam daje in zagotavlja in zares dobili smo saj čisto narodne ljudske šole. Tega smo bili veseli, ker so te šole temelj in podlaga vsemu daljnemu poduku, ter smo se nadjali, da se bo do sled no napredovalo, da se slovenski jezik vpelje kot podučni jezik v gimnazije in realke. Leta 1870 smo mislili da smo temu blizo in deželni šolski svet goriški je izdelal in poslal primeren načrt ministerstvu poduka in bogočastja na Dunaj. Ali naša nada je bila puhla, Hohenwarth pade, in ta načrt spi v kakem kotu spanje pravičnih. Namesto da bi bili napredovali, hodimo le nazaj.

Našemu narodnemu jeziku je odmerjeno le par ur na teden, v novi realki v Ljubljani še toliko ne in v ljudske šole so pri nas vrinili nemški jezik. Zdej v začetku vrivajo ga le počasi in v zapeljivi obliki, le tisti učenci naj se ga učijo, kateri hočejo, in tisti učitelji, kateri se bodo naj bolj prizadevali, dobijo nagrado iz državnega zaklada. Nu, to se kake nu nedolžno zdi, ali stvar je huda. Principis obsta, v začetku se brani, ker se zlo kaj rado širi; zlo pa je, v ljudskih šolah, kakoršne so naše, učiti kak nematerinski jezik. V teh šolah imajo otroci mnogo potrebnih predmetov se učiti, te morajo dobro razumeti, tedaj imajo oni in gosp. učitelji zadostni dela, zlasti če se učitelj trudi mišelnno moč v otrocih toliko kolikor mogoče počasi zbujati in razvijati, kar je tako potrebno, da se ne more zadosti tem gospodom priporočevati in ponavljati. Vsaka ura, vsak trenutek je torej drag. Zdej pa naj se še tujega jezika uče otroci in učitelji naj se s tem še več trudijo! Bogme to je sama potrata časa, in vrh tega ne pridobijo otroci nič, če je res, kakor nekateri polovičarji stvar olepševaje razlagajo, rekoč: „Nu kaj je to, nekaj malega ne škodi.“ Toda kaj malga tudi nič ne koristi, in za kaj malega, nedolžnega ne dajajo naši hudi centralisti denarja, kateremu bi moral zato vsak reči: apago satanas.

Nu, potem takem bi ne smeli Slovenci nemškega jezika in drugih jezikov se učiti ne, tako je že marsikateri ugovarjal? Pač, razne posebne znanstvene razmere zahtevajo to, ali zavodi za to so gimnazije, realke, in trgovske šole. Tam naj bode naš narodni jezik, kakor pri vsih drugih narodih, podučni jezik zraven pa naj ima nemščina kot obligatni predmet štiri tudi pet ur na teden, sploh toliko, da dobro razume po končani sredni šoli učenec nemške pisateljce, da zna tudi

dobro pisati. Gimnazijalec pa naj gre potem na vseučilišče par let v Zagreb, par let pa v Gradec ali na Dunaj. Po tem načinu bo izurjen v slovenščini, zraven bo pa tudi nemško dobro znal; ker se je tega in vseh drugih predmetov učil na naravni, torej pametni podlagi, na podlagi maternega jezika.

Po tem ne bomo videvali več takih mladih gospodov, kateri stopivši iz šol, slovensko znanstveno ne znajo, nemščine pa tudi ne dobro; ali pa, ki celó potujčeni črtijo svojo narodnost.

Ako je mladenič prav dobre glave, in njega bodočno poslovanje tirja to, če hoče biti n. p. diplomat, trgovec ali uradnik, odvetnik v deželah, v katerih govore dva jezika, naj se uči še drugih jezikov. Toda v ljudske šole tujščino vrivati in reči: Srednje šole so pri nas Slovincih nemške, tedaj mora nemščina tudi v ljudske šole, nespametnost je, ker se imajo nasprotno srednje šole posloveniti; ali pa je tisto hudo ponemčevanje, kateremu je naloga in vroča želja raztegniti Nemčijo do Adrija, katero je pozabilo nemškega modrijana izrek: Vsak narod se ima omikavati zaradi samega sebe, kajti vsako ljudstvo je kakor vsak človek samemu sebi cilj (Selbstzweck) in ne more in ne sme sredstvo biti namenom drugih, ker bi to duševna sužnost bila k a t e r e m u so tedaj pravo, pamet, svoboda samo hinavske besede.

Dopisi.

Iz Krasa dne 25. junija 1875. (Izv. dop.) (Razdelitev občinskih zemljišč. Pogojzdovanje!)

Da je razdelitev pašnikov neobhodno potrebna, to menim mora mi vsak priznati, in kaj veselilo me je, ko sem v Vašem cenjenem listu bral predlog g. posl. Faganela v dež. zboru, kateri govori za razdelitev obč. zemljišč na Goriškem.

Pašniki, n. pr. kakor so okrog Šempasa (Šempaska ravnina), velika ravnina pri Ajdovščini itd. bi gotovo prerani veliko več nesli, nego dosedaj, kajti naj se peljem v katerem času hočem, tamkaj nikdar ne vidim lepo s travo obrašenega polja, temveč vse poteptano. Z eno besedo, popolnoma v slabem stanu so te zemljišča i skoro brez nikakih dohodkov, mesto da bi donasala lepo žito ali več sto centov dobre živinske klate. V teh zemljiščah leže veliki zakladi, katerih obrsti so le kaj pišli. Ker nij moja naloga govoriti denes o vipavskih zemljiščah, ampak o kraških, zato, dragi čitatelji, prestopimo k zadnje imenovanim.

Je li res, da na kraških zemljiščah je od dné dne manj zemlje? Žalibog da je tako! Da je to res nam pričajo še ne popolnoma stari ljudje, ki pravijo, da so bila v njih mladosti sedaj skalovita tla ravnina s travo obraščena. To nam pričajo tudi mesta, koje se je pred malo leti popolnoma strebilo, a vendar sedaj so v prejšnjem stanu. Vem, da se bode marsikdo čudil tako naglemu spreminjanju, toda to je gola resnica. Kras si jaz namreč zemljo v rešetu predstavljam. Če zemljo, ktero stavimo v rešeto, večkrat z vodo polivamo, videli bomo, kako gredo od zdolej zemljski deli z vodo iz rešeta. Po večkratnem polivanju bomo tudi zapazili, da množina zemlje postaja vedno manjša; zakaj, je povedano. Ravno tak je kras. Spodnja plast naših zemljišč je kamenje, razpoki, skalovja, pa tudi strašne globočine i podzemeljske votline itd. Zemlja, katera je na vrhu, sili, kakor že povedano, z vodo vedno proti dnu, vsled tega začenja poveršje rebra kazati. Površna zemlja postaja tudi vedno bolj uboga in redivnih snovi pomanjkljiva, in to zato, ker se ji vedno le jemlje, na njo se pa nič ne vozi. Kristus je rekel: Dajte cesarju kar je cesarjevega itd.; tedaj tudi mi moramo dati zemlji, kar ji tiče, če namreč vzamemo iz enega zemljišča 1 cent gnojivne vrednosti, moramo tudi toliko ji poverniti, ako hočemo, da ne opeša. Z naših pašnikov živina vsaki dan nekoliko odnaša, ali pušča pa prav malo, da bi kdo drug gnojivne snovi na taj prostor prival, tega nijsem imel še srečo slišati niti videti. Razloženo je tedaj, zakaj gredo naša zemljišča rakovo pot.

Zakaj je pa razdelitev koristna? Lahak odgovor. Ko bi zemljišča delili, bi vsak svoj prostorček lepši, boljši i z večjim veseljem oskrboval. Vsakdo bi jih, kakor dosedaj prejele dele, kamenja očistil, s kamenja se pa, kar naši Kraševci dobro vedo, delajo meje, namreč zid okolo posestva. Nobeden ne bi imel več one hudobije v svoji glavi sleherni na novo izrastlo drevce (mladiko) vrezati, kakor dosedaj na občinskem, na skupnih zemljiščih, na kojih vlada komunizem. Vse, kar izraste, hočejo imeti, proti porezati.

Da je to res, le stopiva dragi bralec na Komešček t. j. od Komna proti Ribemberku, pa prepričal se bodeš, da skoro na vsakem zemljišču (prijemščini) je, od kar so razdelili, kako drevce zraslo i da se poveršje, koje se nij moglo pred razdeljenjem še s srpom žeti, sedaj s koso kosi itd. Taka zemljišča, koja so dajala pred prav pišli ali skoro nikak dohodek, dajejo sedaj vsaj nekoliko. Kdor je še vedno protiven razdeljenju, naj le pogleda že razdeljena zemljišča in videl bode, da so 10 krat v boljšem stanu, nego so pred bila. Da se bode bolj pridniši po razdeljenju zemljišča pogojzdovalo, tega mi nij treba omenjati, posebno v današnjem času, ko sleherni kmetovalec lahko dobi tisoč in tisuč mladih dreves vsake vrste brezplačno iz c. k. centralne drevesnice Goriške.

Sicer je resnična pravica, koju nekteri trde, da bodo ubogi kmetovalci take prijemščine tekoj po razdelitvi prodali bogatinom, in pravijo, da sedaj imajo malo, po tera ne bodo imeli nič. To je res. Ali tukaj sem primoran poslužiti se g. E. K. pregovora: „Je boljše, da imajo nekteri vse, kakor poznej nobeden ni.“ Gola resnica je, da pašniki, kateri ne bodo razdeljeni, bodo v malo letih gola skala! Sicer bi bilo za bogatejše veliko slabše, ko bi pašnike delili, namreč tako, da bi vsak enako dobil, bodisi bogat ali ubog. Tudi pisatelj teh verstic bi gotovo na ta način bil nekoliko na škodi, ali vendar, ko pogledam na prihodnost i vidim, da bi po zgubi zemlje iz naših pašnikov tudi revniši, sploh vsi trpeli, potem ne morem zamolčati te važne razdelitve obč. pašnikov, kajti veže me sveta dolžnost.

Za denes toliko o razdelitvi, pri priliki morda besedico dostavim z upanjem, da naši prebivalci in g. poslanci tako važno razdelitev premišljujejo in tudi spolne. Bog pomoz! Mnogokrat se je slišalo, tudi dopise iz Komna v „Soči“ čitalo, da ne bode iz Kraškega pogozdovanja nič. Kar je tudi g. V. nekdanji župan Komenski, v „Soči“ proti g. Mraku c. k. gojzdarju pisal, se v njegovo žalost nij zgodilo, kajti bodisi po drugih občinah, kakor tudi v Komnu, kjer se je lansko leto in letošnje drevesca zasajala, se je izvrstno poneslo kar je pri nastudi lanska i letošnja drevesca čvrsto rastejo, res v pravo veselje vsakemu opazovalcu. Da se je druga leta kultura slabo obnašala, temu je bila kriva neprizanesljiva suša, pa tudi slabo kopaenje jam, koje se je napravljalo na raboto pod prejšnjem županom v Komnu. Jame bile so morda 2 palea široke pa 2 globoke (?; Gosp. M. Svaru gre pa vsa čast, da se on trudi, da se kolikor mogoče sl. glavarstva i g. gojzdarja zavkazi glede pogozdovanja točno izvršujejo, kajti le tako bode moglo pogozdjenje Krasa napredovati, nam in vašim potomcem v korist in veselje. Ali dokler bodo županstva kakor pod g. V. temu nasprotovale, ne bode kruha iz take moke. Bog živi Komenskega g. župana, ki dela v izgled vsim drugim županijam na tem polji. Le tako naprej, in kmalo se bode vidilo sad pogozdenja. V društvu je moč! Slova jači, nesloga tlačí. Na tak način bode tudi g. Mrak veče veselje imel i se tudi za našo korist trudil. G. gojzdar tudi razdeljuje vsako leto brezplačno drevesca raznovrstna ljudstvu, ima veselje do zasajenja in je tudi spodbuja k temu, za kar se mu moramo zahvaliti, ker skrbi ne le za Komensko, ampak tudi za našo občino. Slava mu!

M. T.—i.

Iz tržaške okolice dne 29. junija. (Izv. dop.) (Kratek sumaričen pregled operacij tržaškega magistrata v zadnjem času.)

V poslednji seji zadnjega deželnega zbora škripali so prijazni gg. poslanci laško stranke, ker se jim nij posrečilo, okolico ob pravico volitve in ob poslance spraviti, kakor so se zvito reformo volilnega reda nameravali. „Parturiunt montes et nascitur ridiculus mus“ bi se tudi tem modrim glavicam lahko v obličje reklo, kajti tri leta zaporedoma so to prazno slamo njih reforme v deželnem zboru mlatali in vselej se slavno blamirali.

Da mestni magistrat za okolico po očetovsko skrbi—oder was—je razvidno iz sledečih fact. Navadno je okolica dobivala za 5000 forintov žvepla za žvepljanje trt, letos se ji je tudi to odtegnilo.

V društvu „Edinost“ združeni okoličani so zahtevali odstranjenje okrajnih glavarjev (capi distrettuali) in vpeljanje starih županov, slovenski jezik za dopisovanje in uradovanje z okolico, pomnoženje in zboljšanje ljudskih, okoličnih šol—vse zavstoj, če so se prav krepko poganjali okoličani in okolici prijazni svetovalci—večina ji sovražnih je zmagala in dotične prošnje zavrgla. Ali slavni magistrat ima še druge znamenite reči v svojih protokolih zadnjega časa: Odstavil je dva svojih uradnikov in zoper tretjega preiskavo imel—zakaj? se ve da je tajnost za nas poročevalce in ljudstvo sploh, ali tajnost nij več neki dekret „Ukase,“ po našem „ukazi“ kakor ga imenuje tukajšnji list, „L'Alba“ od 26. junija, ki ga je presidenza magistratova vsem svojim učiteljem, vodjem in vsim drugim poslala, s kojim prepoveduje in žuga ovim učiteljem, ki bi se kritike knjig glasovitega Timeusa vdeležili. Zadnjemu je namreč pretoklo leto 1874 v glavo palo za italijanske šole laške druge, nove knjige—ne skovati—ampak sfikati, to je iz raznih drugih tvarino pobrati ter v eno celo celote združiti in pod svojim imenom objaviti. Prijatelj šolske komisije, nij mu bilo težko aprobiranje zadobiti; še več ta slavna komisija predlaga mestnemu svetovilstvu naj se te knjige na magistratove stroške tiskajo. Vran vranu oces ne izkljuje, consilium sprejme predlog in dovoli 10.000 fl. za tisk. 100000 eksemplarov.

Prišle so tedaj te knjige na dan in se, kakor bemo, tudi v šolah vpeljale; ali polne pomot in pogreškov vsake baže. Učiteljsko društvo „il litorale“ je prišlo pobirati te napake in hotelo objaviti, ali slavna presidenza jim je z imenovanim dekretom—„ukazi“ hotelo zabraniti, ker je učiteljem prepovedala se vdeležiti kritike in bi potem, ko bi kritika dan zagledala, učitelje ne kakor ude društva, ampak kakor magistratove slugé kaznovala. Tako zna terorizirati tržaški magistrat svoje podložne služabnike. Jaz mislim, da bi bilo odveč tako postopanje, kakor sem ga v tem listu navedel, bolj natanjko in se samo zdravo logiko komentovati. Čudno je pa na vsak način, da ti gg. magistra-

toveci tako strogo z drugimi nižjimi uradniki postopajo ker oni sami se ne drže predpisanega urnega reda (Amtsstunden) in drugih pravil in šeg, katere drugi n. pr. c. k. uradniki strogo zvršujejo ne poznajo. Pridetudi n. p. okoličan dve uri hoda v mesto, ker ima s tem ili unim g. assesorjem opraviti ob 9 uri na magistrat—ga nij; se vrne ob 10. in ob 11 in še en malo počaka predenj škrikanje čevljev g. assesorja uže 5 minut od daleč škrik—čin—čin—čik zasliši in potem se le se odpró vrata njegove uradnije—ali predenj 3 umije in oddahne, je treba, da kmetič še počaka in potem še le ga milostljivo se „cosa volé“ nazeva.

Surovost, s koje nekateri gg. assesorji še celo nižje magistratne uradnike pitajo, je nezaslišana in ne popisljiva in vendar se vse to godi v „bella e colta Trieste“, ker župan ali je predober in k temu molči, ali pa ne ve. Mi pa smo tega mnenja, da vsak uradnik bodisi uže ktere koli branche ima dolžnost hraniti skrivnosti oficiosne, ubogati postave in spolnovati svoje dolžnosti—natanjčno, pridno—pišno in biti mora priljuden. Razven uradnije je zopet človek in državljan enako vsim drugim in nič se mu ne more in ne sme kratiti, česar mu dovoljuje naravni in državni zakoni.

Gg. uradniki tedaj in vi okoličani, ako bi se Vam ili kateremu Vas pripetilo, da bi bil grdo sprejet od gg. magistratnih uradnikov, pritožite se pri mestnem županu Dr. Maksimilijanu Angeli in če ne bo pomagalo, razglasite javno njegovo ime.

Trst, 30. junija. (Izv. dop.) Nobeden ne more zanikati, da se nahaja med Slovenci mnogo umetnikov, ktere celo laški časopisi hvalijo in priporočujejo in en tak umetnik samouk, kateri si je umetnost urarstva sam praktično pridobil, je naš rojak Jože Bezek na drvenem trgu v Trstu, rodoljub od nog do glave, kterega nahajamo v vsakem narodnem društvu.

V Trstu na drvenem trgu (piazza delle legna) imol je g. Bezek več let nad svojim oknom uro, ktera je ljudem bolj služila kot vsaka turnska ura, in vsak je svojo uro le po njegovi uredeval, ker je bila naj natančnej. Učil se ni nikdar in vendar je mej vsomi urarji v Trstu, kterih ni ravno malo, leta 1868 naredil astromično uro prav novo in jo bil na tržaški razstavi prvi z veliko sreberno svotinjo odlikovan, ker takrat še niso bile politične stranke v umetnosti nasprotno; leta 1870 pri tržaški razstavi, razstavil je zopet naš slovenski umetnik uro, pri kateri noben ni mogel iztuhtati kaka moč jo žene, v okroglemu lesenemu okvirju na prostem steklu bilo so številke in na sredi mali kazalec, kateri je vedno kazal ure, kakor vsaka druga ura, kazalec ni bil z okvirjem nič v dotiki pa vse eno se je premikal. Komisija ali odsek kateri je presojeval razstavljena umetna dela, ni poznal gorilne moči, dokler ni urar sam povedal in vender čujte, nij dobil niti pohvaljenja, niti svetinje, ker se je znal, da je Slovenec. Tako sodijo Tržačani zasluge spoštovanih umetnikov le po narodnosti. Da bi bil kak „fratello italianissimo“ iz Florencije, to razstavil, to bi bilo hozana po laških časnikih, Slovencu se ve, da zaslužena čast ne sme priznana biti.

Na drvenem trgu v Trstu, kjer je zarad ogromnega števila prodajalcev celi dan vse živo ljudi, ima uže več let na oknu svoje delavnice g. Bezek veliko uro, ktera je, kakor sem uže omenil, velika dobrotá občinstvu, ker turnska ura sv. Antona nikdar v redu ni. Pa kaj stori naš domači umetnik: Spoznavši napredek si misli tudi jaz hočem napredovati in hajd na delo.

Študiral je pridno elektriko ter presojeval pozitivno in negativno moč, sklenil je brez vsega posvetovanja z drugo osebo narediti električno uro, ktera je v zvezi z natančnejšim regulatorjem, to je ura, ktera gre naj natančnejše in jo postavi na mesto stare kolesne ure. — To uro vsak memogredoči občuduje, da se kazalec vsako minuto po dveh sunkih premaknejo ter kažejo ure v celem Trstu naj gotovejše.

„Adrija“ in drugi listi prinesli so skoraj vsi pohvalno izjavo, da se moč tako po svojej glavi trudi, temveč ker se urarstva nikdar ni učil.

Tudi jaz storim danes s tem dopisom le dolžnost iskrenemu rodoljubi izreči za njegovo bistrumnost očitno pohvalo.

Urarji v Trstu razun njega niso zmožni, ako se kaj posebnega pri uri polomi, sami kako novo kolo, ako ga nemajo v zalogi napraviti; le on se ne vsraši, ročno vzame blago v roko, pa vrti in pili in kolesce, kterega le iz Švicarskih tovarn lahko dobi, je narejeno regulirano in ura teče ko prej.

Priporočamo ga vsem rodoljubom gorko, ker dobro posiuži slehernega, temveč ker je pošten narodnjak.

Z Dunaja, 5. julija. (Izv. dop.) (CESAR FERDINAND.) Temno in tužno gleda danes na dunajsko mesto nebo, ki se je ves teden kopalo v solčnih žarkih. Njegova barva popolnem pristuje k mišljenju in občutkom dunajskega prebivalstva. Na rakvi leži danes truplo onega, ki je trinajst let imel krmilo avstrijsko v rokah in kateri si je uže za časa svojega življenja večten spomim postavil se svojo dobrotljivostjo. Leta 1848 zapustil je cesar Ferdinand Dunaj, da bi ga nikedar več v življenji ne videl. Včeraj po noči, ob uri duhov, so njegovo truplo sem prepeljali in je v dvorni kapeli razpo-

stavili. Ljudstva vré polna množica tija, a ne more zreti ga do obličja, kajti razpostavljen je v z a p e r t i trugi.

Uže proti večeru je bil neizmeren dren po ulicah, ki peljejo do postaje severne železnice. Na mnogih slossopjih so bile černe zastave razobešene. Poslopje severne železnice bilo je primerno ozalšano in baš tako so bile glavne duri černo preprežene. Točno ob enajstih prinesel je vlak truplo ranjcega. Visoke osebe in vsi navzočni se odkrijejo. Z venci okinčana truga stala je na pol drugi čevelj visokem katafalku, na katerega straneh je svetilo dvanajst sveč v srebernih svečanikih. Ob obnožji rakve ste stali shranitvi za čeve in srce. Prensó je bil veličasten: Dva jezdiča z laternami, en eskadron jezdicev, potem mnogobrojno dvoró osobje na konjih, v vozih ali pa peš z laternami in naposled še le kočija s šestimi konji s truplom, na straneh zopet jezdiči z laternami in dvorna straža. Kaj tužen in žalosten je bil ves prihod! Ulice polne ljudstva, mirno premikanje in stopanje, tamno odmevajoči tamburi, veličastna tihotá—vsa ta podoba je morala gledalca močno presunjati. Ob dvanajsti uri so dospeli do dvora, kder je duhovništvo čakalo. Ob eni uri po noči je bilo vse končano in dvorna kapela zaprta.

Danes v ponedeljek vró, kakor sem uže dejal, množica v kapelo, da bi si mrtvega cesarja ogledala, a ne vidi nič, razen rakve iz črnega žameta in v zlatu pletenega križa; tudi dva lepa velika venca ležita ob njej. Kapelica je vsa v žalosti, Spovednico, so črno preprežene in baš tako oratorij. Na altariji mej črnimi križi je cesarski grb. — Jutri v tvorek bode slovesen pogreb. V ta namen so tuje države uže poslale svojega zastopnika. Ruski, italijanski in nemški prestola nasledniki so uže danes došli, drugi dvori so pooblastili večinoma na Dunaji stanujoče konsule.

Česka je izgubila s Ferdinandom svojega največega dobrotnika; on je pri vsaki priliki pomagal češkim ruvožem in posebno pražkim. Za to je njih žalost neizmerna. Za Česko je umrl s Ferdinandom tudi zadnji češki kralj; zatoraj pričakujejo pražki listi, da se bo dal sedanji cesar kronati za češkega kralja in prošijo, da bi od slej naprej vsaj carjevič Radolf bival v Hradčinu, kakor je nekdanj Ferdinand bil češki gouverneur, predno je vlado nastopil. A vse to so menda le „pia desideria!“

S Ferdinandom je umerl eden največih, ako ne največji bogatinov v Avstriji. Premoženje njegovo se šteje na 150 milijonov in glavni dedič mu je naš cesar. Koliko je družih legatov odločenih, se še ne ve, in se bode tudi težko izvedelo. Da je cerkvam mnogo zapustil, si lahko mislimo, kajti nij bilo kmalu tako pobožnega vladarja na prestolu, nego je bil ranjci. S Ferdinandom je tedaj tudi katoliški cerkvi mogočen steber odpadel.

Politični pregled.

Avstrijski in zunanji listi pišejo o ranjcem cesarju Ferdinandu in popisujejo velikanski pogreb, ki je bil v vtorek na Dunaji. — Skoro vse velevlasti so bile zastopane po princih pri tem pogrebu; v prvi vrsti je omeniti ruskega carjeviča naslednika, nemškega kronprinca in italijanskega kraljeviča naslednika. — Zadnji se je peljal v nedeljo skoz Gorico, kder se je mudil pol ure, da je obedoval in se preselil v avstrijski dvorni vlak; nocoj bode menda ta princ sopet peljal se skoz Gorico v Italijo. — Na kolodvoru v Gorici so ga prejeli mnogi generali, namestniki in druga visoka gospoda, čakala ga je tudi častna kompanija z godbo, katera je igrala ital. „fanfaro.“ — Cesar je na Dunaji vse 3 naslednike sprejel osebno in odlikoval posebno ruskega carjeviča. Vstavoverni listi tudi to priliko porabljaajo, da povdarjajo ozko zvezo mej 3. mi cesarji, v katero na svojo roko sprejemljejo tudi italijanskega kralja. —

Na Ogrskem so volitve, vladna stranka bode skoro gotovo dobila veliko večino v prih. zboru. — V Bakru so imeli 4. t. m. primorski Hrvatje prvi tabor. Govoril je Makanec in zbrani narod je po vsem o dobil njegov program, vsled česar je gotovo, da bodo v bakerskem okraju voljeni sami možje Makančeve stranke. — Te dni bode imela Makančeva stranka shod v Zagrebu in iz vsega se vidi, da ta stranka močno raste. Na inostrankem nič posebnega in ker denes nijmamo prostora, kaj več prihodnjic.

Razne vesti.

(Pevsko društvo „Slavec“) je začelo s 1. julijem, ker nij bilo od veleslavnega c. k. nameništva v postavnem obroku nobenega ugovora. —

Na drugem mestu smo priobčili pravila. — Dosedaj se je uže oglasilo nekoliko ustanovnikov, podpornih in devajočih udov. Začasni odbor pa priporoča rodoljubom

na deželi, da nabirajo kolikor mogoče dosti udov ter jih naznanijo g. A. Hribarju, c. k. učitelju v Gorici.—

Kot ustanovniki so dozdaj pristopili k temu društvu sledeči gospodje: Dr. Žigon, dež. poslanec, Franc Vidic, kaplan v Gorici, Anton Goljevšček, Kumar Valent., Leban August, Ant. Hribar, B. Poniž, c. k. učitelj v Gorici, Benko Ivan, učitelj v Savodnjah, Jug Tomaž, učitelj v Solkanu, Strnad, učitelj v Kviškem, Križman, učitelj v Dornbergu, Ditrh Andrej trgovec v Vipavi, Viktor Dolencec in Ant. Ferfila v Gorici.

(**Nauglas**) Veliki „Zemljevid poknežene gorije goriške in gradiške s tržaško okolico, katerega je narisal c. k. okrajne šolski nadzornik gospod France Vodopivec in izdal deželni odbor goriški, se dobiva v deželni pisarnici tukaj po 2 (dva) goldinarja.

(**Pozor!**) Naznanjamo svojim čitateljem, da spisuje gospod Miroslav Dr. Della Bona c. k. notar stanujoč v nunskih ulicah h. št. 577 vse pogodbe in druge javne spise v slovenskem jeziku. Priporočamo torej vsem rodoljubom, naj ljudstvo spodbujajo, da se obrne k omenjenemu gospodu, ko bo potrebovalo notarske pomoči. G. Dr. Della Bona je jako natančen, pošten in izveden mož. Mislimo, da vsi živo čutimo potrebo, da morajo biti tako važni spisi v domačem jeziku pisani, zato nočemo več o tem govoriti.

(**Hitro sisanje**) Nekdo je poročal v „Narod“, da je železnica iz Ajdovščine v Trst uže gotova in dozdana. Bravo!! To je še več, kakor ameriško. Da bi le tudi Predilska tako hitro v Gorico prižvižgala.

(**Iz Koprive na Krasu**) se nam piše: S. 1. julijem so odpravili vozno pošto iz Sežane čez Dutovlje v Stanjel; na mesto iste so ustanovili nosno pošto iz Dutovlj v Sežano in iz Stanjela v Komeu. Žalibog je pa to prestrojavanje popolnoma nepraktično in stane pošto vodstvo več denara. Zatorej naj se ustrezne občni želji, zraven pa še denara prihrani: odpravita, naj se poština nosača iz Stanjela v Komeu in iz Dutovlj v Sežano, ki staneta čez 450 gold. in naj se sopot ustanovi vozna pošta iz Stanjela v Sežano, ki ne stane več, nego 390 gold.; torej 60 gl. manj.— Po tem ne bo treba nositi paketov, po 2—3 ure na večje pošte in občine, katerih je 9 velikih na glavni cesti, bodo s tem prav dobro postrežene pa zadovoljne. To slavni c. k. poštni direktorji v Trstu v preudarek, in ker je g. poštni direktor izvrsten mož, se je nadejati, da bo reč precej preiskoval in popravil.

Letina pri nas na Krasu dobro kaže; terana bo letos več kot lani; saj smo ga potrebni.

(**Brat umrtiti sestro**). Nek Janez Saksida iz Dornberga se poda v Trst k svoji sestri vdovi de Rosa. Sestra ga postreže in zvečer pelje spat. Ponoči pa se gost po tihem poda v spalnico sestre in jo se sekuro večkrat smrtno rani ter ji vzame 200 gl., zlato uro, pa verižico in zbeži. Na kričanje so prišli ljudje na pomoč, a videli so, da je vdova v smrtni nevarnosti ter jo prenesli v bolnišnico, kder se zdaj živi, pa bo težko ozdravila. Ranjena je sama izrekla, da jo je brat roparsko napal. Hudolednika so tržaški policajo vjeli v Koprivi na Krasu, ko je bil na potu domov.

(**Iz Dunaja**) se nam piše, da je bil g. Andrej Ferjančič iz Slapa pri Vipavi te dni promoviran za doktorja prava. Iz sreča čestitamo in se nadejamo, da se vrli narodnjak sopot vrne v domovino, in njej posveti svoje lepe zmožnosti. G. Ferjančič je uže kot dijak v družbi Kocjančiča na čelu dijaškega pevskega društva v letih 1867/68 probujal narodnost v goriški okolici in reči se mora, da od tistega časa nij bilo mej goriškimi dijaki več takega narodnega življenja in navdušenosti za domačo stvar;—manjkalo jim je menda pametnega načelnika.

Poročilo

ob obnem zboru pol. drust. „Edinost“ za tržaško okolico na Proseku 20 junija.

(Konec.)

Podpredsednik Nadlišček: Na dnevni red pride zdaj 3. točka: Odborovo sporočilo o programu tabora, sporočevalec je g. Trobec.

Trobec: Žalost in nezadovoljnost mora občutiti sree vsakega rodoljuba, pravičnega in pametnega človeka, ker vidi, da nas mestni magistrat in slavno svetovalstvo vedno bolj zatira in naše pravice z nogami tepta stem, da naše pravične postavne prošnje vedno zamuje in o naših rečeh tako sklepa, kakor da bi bili mi kaki šušni. To njih krivično neprijateljstvo je nastalo, od kar smo mi pravično pri volitvah v državni zbor zmagali. Od tistega časa si vedno glave belijo naši protivniki, kako bi okolici škodovali, jo polse spravili in jej pravice krajsali. Ta njih krivični način so naši vrli poslanci odvrnili, zato pa jih zdaj zaničujejo, s tem da vse naše prošnje pod klop mečejo. Mi tirjamo od njih le reči, ktere nam po postavi in pravici pristojajo, za ktere tudi primerna bremena nosimo. Ni pravica, da okoličani velik davek plačujemo, pa ne dosežemo ničesa z prošnjami. Da bodo vse te krivice poravnane, mora biti zedinjenje, zato pa je naša misel, napraviti tabor, kateri

ima postavno moč tirjati pod milim nebom naše pravice, ktere so nam po ustavi pripoznane.

Na podlagi mojega govora si dovoljujem predlagati program omenjega tabora in sicer sledeče točke:

I. Okolica zadobi zopet pravico si voliti svoje župane, namesto sedajnih capi distrettuali.

II. Magistrat mora z okolico uradovati v vseh zadevah v slovenskem jeziku.

III. Okolica ne sme plačevati toliko povikšanega davka za komun (imposta rendita) od volov itd., kakor mesto.

IV. Okolica mora imeti 14 poslancev v mestnem in deželnem zboru.

V. Meje okolice se ne smejo premakniti. To so točke, ktere mislim, da so sl. zboru popolnoma po godu, ob enem pa bi se tudi lahko izreklo: ako se ne dovolijo omenjene pravične točke okoličanom in magistrat noče po teh točkah okolico vladati, se skliče drugi, tabor v katerem se besklenila prošnja za popolno ločitev okolice od Trsta. (Dobro, Zivio!) Pipan: Veseli me, ker sem zapazil, kako je vam ta predlog dopadel; zdaj pa je vprašanje, kedaj naj bi bil tabor. Moje mnenje je, da bi se reč dalje odnesla, kot je mogoče, posebno pa zaradi nogočnih razmer, ktere se vam bodo tukaj raztolmačile. Naše razmere so take, da se ne ve skoraj, ktereга človeka bi se za svet prašalo, eden je uradnik, drugi zavezan v službi, tretji ima zopet druge zadržke itd. Naj bi bil tabor v spomladi, ker se moramo za to važno stvar dobro in previdno pripraviti. Predno se kaj takega odobrava, bi jaz predlagal, da se voli posebni odsek, da bo reč natanjko pretresoval in potem poročal zboru.

Naber goj: Tudi meni se ne zli dosta jasen program; mi imamo še mnogo važnejega in to so porote.

V zdajnem času sodijo ljudje za to izvoljeni iz mej ljudstva na življenje in smrt, in če ti izvoljeni niso zmožni jezika, ktereга govori zatoženee, tako se razume samo ob sebi, da lahko obsodijo tudi nedolžnega na smrt. Naša okolica še ni nič zastopana pri tej stvari, in tudi dosedaj še nismo imeli okoličani osebe, sojeni biti po takih porotnikih in želim, da bi tudi za naprej ne bilo tega: ali vendar brez slučaja bo teško zmerom ostalo; zato pa je treba da sodijo porotniki, kateri imajo naš jezik, in ne tuji porotniki.

To sem želel omeniti in to bi se tudi moralo dati v program, da bi vlada, na to ozirjemala v našem Primorju. Sicer pa se popolnoma vjemam s taborom, ali mislim, da bi bilo dobro, da bi se volil en odsek, kateri bi to reč natanjko pretresoval in odboru poročal o tem.

G. podpredsednik dene na glasovanje predloge, v prvo g. Trobecvega in potem g. Pipanovega, kateri zdaj je tudi večino imel.

Posamezni predlogi: Škrl, kmet: Okolica plačava ogromne davke, v isti meri z mestom, vsaki kmet pa ima živino, vola ali konja, da vozi gnoj na svojo zemljo in včasih gre tudi v mesto po smeti ali kako drugo reč za svojo potrebo, pa mestni magistrat precej taksira, da mora plačevati tlaknino in še pridobitni davek, (Einkommensteuer) to je krivica, ktera se nam okoličanom godi, to ne sme biti; saj nam še tako ni živeti, ker smo preobloženi z davki.

Predlagam zdaj, naj bi sl. pol. društvo v „Edinost“ se obrnilo s prošnjo do sl. mestnega starišinstva, da bi bili vsi tisti, kateri imajo živino in ki ne hodijo v mesto, prosti tega novega davka. G. Kolombin, kmet, podpira predlog g. Škerla in priporoča društvenemu odboru, reč v roko vzeti in daljne korake storiti o tem. 7 točka: Volitev enega odbornika. G. podpredsednik naznani, da je vsled izstopa Dr. Bizjaka mesto enega odbornika prazno, da bo toraj volitev.

G. Piščanec: Gospoda moja! da se ne bomo dolgo mudili in ker je uže pozno, mislim jaz da bi bilo naj boljše, da bi vam g. tajnik Dolinar predlagal enega, ker on pozna dobro delavne rodoljube in tega hočemo potem voliti. (dobro).

Tajnik Dolinar: Gospoda moja, jaz bom predlagal slavnemu zboru moža, kateri je iskreni rodoljub in kateri tudi dela za narod, ta je spoštovani naš g. Goriup, posestnik tu v Proseku. (dobro)

G. podpreds. Nadlišček: Ali ste zadovoljni stem odbornikom? Kteri je zadovoljen, naj vzdigne roko, (enoglasno bil je izvoljen.) Ker so bile vse točke dnevnega reda izvršene, zaključil je g. podpr. občni zbor.

Odbor pa je mej seboj izvolil za svojega predsednika g. Nabergoja, kateri je gotovo celemu društvu in okolici čast.

Pravila

pevskega društva „Slavec“ v Gorici, osnovanega v spomin prihoda Njegovega Veličanstva, Franciška Jožefa I., v Gorico duè 4. aprila 1874.

§ 1. Ime in namen društva.

Društvo se zove „Slavec“ ter ima namen gojiti petje bodi-si posvetno, bodi-si cerkveno. Glavni sedež ima v Gorici.

§ 2.

Društvo ima svoj društveni pečat z liro v sredi in z napisom okoli: „Slavec v Gorici.“

§ 3. Delovanje društveno.

Društvo napravi po mogočnosti vsako leto dve koncertni besedi v Gorici in kolikor toliko zabav ali izletov, katerim odloči odbor od slučaja do slučaja kraj in čas.

Društvo tiska na lastne stroške potrebnih napovov. V pospeševanje društvene sverhe sme stopiti v uzajemnost z drugimi pevsкими društvi.

§ 4. Udje društva.

Udje društva so a) pevajoči, b) podpirajoči, c) častni, d) ustanovniki.

Pevajoč ud more biti vsak pevec, ki ga odbor zmožnega spozna.

Podpiratelj je, kedor z letnimi doneski podpira društveni namen.

Častni udje mogò postati glasbeni umetelniki in za društvo posebno zaslužne osebe, ki je izvoli glavni občni zbor.

Vsak ud, ali sodelujoč ali podpirajoč, kateri plača pri pristopu v društvo najmanj 10 gl., zapiše se še posebe v društveno „zlato knjigo“ kot ustanovnik.

§ 5. Letni doneski

Vsak pevajoč ud plačuje 1 gl. na leto. Odbor sme posamezne oprostiti tega doneska.

Podpirajoči udje plačujejo po 3 gl. na leto.

Častni udje so društvenine prosti.

§ 6. Pravice udov.

a) pevajočih.

1) Vsak pevajoč ud ima pravico glasovati pri glavni občni zborih in pri občnih shodih pevajočih udov. Nenavzočni pevajoči udje smejo glasovati pismeno svoje ime na volilnem listku dodavši.

2) Pevajoči udje imajo pravico staviti predloge in vlagati pritožbe. V ta namen mora biti pri vsakem shodu razpostavljena „knjiga za pritožbe“. Vsak predlog in vsako pritožbo morajo podpisati trije pevajoči udje, predno sme odbor o tem obravnavati.

3) Pevajoč ud ima pravico voliti v odbor in biti vanj izvoljen.

4) Sodelujoči udje si smejo izposojevati iz arhiva društvenih muzikalij, a k večemu za 2 meseca.

5) Vsak pevajoč ud ima pravico udeleževati se vseh društvenih zabav in izletov.

b) podpirajočih.

1) Podpirajoči udje smejo biti navzočni pri glavni občni zborih in biti voljeni v odbor. Za časa, ko so odborniki, imajo pravico glasovati pri vseh društvenih posvetovanjih.

2) Podpirajoči udje imajo prost vstop k vsem veseliam, ktere napravi društvo.

3) Podpiratelji smejo staviti nasvete ter vlagati pritožbe, kar mora odbor predložiti obnemu shodu pevajočih udov v pretresovanje.

4) Podpirajoči udje imajo pravico pregledovati račune konec vsakega leta.

(Dalje prih.)

Zahvala

vsem tistem, ki so prišli od blizo in daleč iz bovske okolice, da so 1. julija spremili mojo ranjco—mater k zadnjem miru. Franjo Šulin.

PRODAJA

pravega domačega vina.

Belo od 10 do 12 gol. vedro

Črno „ 14 „ 16 „

Dobiva se v drogeriji

Seppenhof-jevi

na Travniku.

Gospodarji pozor!

Zavarovalnica „MINERVA“ zavaruje po najnižji ceni proti škodi po toči za gotove premije, ali pa proti menjicam.

Ravnateljstvo za slov. dežele

JANEZ JEREB

Pisarna v Ljubljani na starem trgu št. 155.